אדריכל טוביה שגיב־שקרקה

תשובת הרדב"ז וקשייה

(הערה על ביאור הרב ישראל אריאל לתשובת הרדב"ז בגיליון לא)

במשך שנים רבות טוען הרב ישראל אריאל כי תשובת הרדב"ז (סימן תרצא) בעניין העלייה להר הבית הנה ברורה ואין בה כל סתירה פנימית, וכל הקושיות מקורן בהבנה שגויה של המושגים שבהם השתמש הרדב"ז.

שמחתי בית ה' נלך לאור דבריו ותיקוניו של הרב אריאל בתשובת הרדב"ז, אך זאת בתנאי שאכן כל השאלות והתמיהות ששאלו גדולי ישראל בתשובה זו יפתרו.

אולם לצערי למרות התיקונים והפרשנות של הרב אריאל עדיין לא ניתן להבין את תשובת הרדב"ז, כפי שהקשה על דבריו הרב קורן (מעלין בקודש לא), וכן מפני קושייה חמורה נוספת:

על פי שיטת הרב אריאל לדעת הרדב"ז הכותל הדרומי הוא כותל הר הבית. אך אם כך הכותל הצפוני נמצא 500 אמה צפונה, בקרבת הכותל הצפוני של כיפת הסלע, ואם כן יוצא שהעזרה צמודה לכותל הצפוני. (ראו תשריט בעמוד הבא).

כותל כיפת הסלע מרוחק מהכותל המערבי כדי 80 מטר, ואם מורידים את י"א האמות שבין כותל ההיכל וכותל העזרה ואת עובי כותל העזרה עולה שכותל העזרה המערבי מרוחק כ-72 מטר מהכותל המערבי של הר הבית.

לפי העיקרון המופיע במשנה (מידות ב, א) וברמב"ם (בית הבחירה ה, ו), שהמרחק בין כותלי העזרה והר הבית במערב הוא הקצר ביותר, הרי שהמרחק בין הכותל הצפוני של כיפת הסלע והכותל הצפוני של הר הבית צריך להיות לפחות 73 מטר, אולם לפי חישובי הרדב"ז הכיפה צמודה בצפון לכותל הר הבית, ולפי זה העזרה מרוחקת מכותל המערב יותר מאשר מהכותל שבצפון, בניגוד לדברי המשנה והרמב"ם.

לעומת שיטת הרב אריאל, על פי שיטתו של הרב זלמן קורן אכן קיימות סתירות פנימיות. הרב קורן מנסה להבין את הסיבות לסתירות, ומודה שאין לו מענה לחלק מהסתירות, אולם הוא נאחז במשפט האקסיומטי של הרדב"ז: "מכל מקום אין ספק כי האבן הזאת אשר תחת הכיפה היא אבן השתיה".

אך ישנה גם אפשרות לבאר את תשובת הרדב"ז באופן אחר לגמרי, ולתרץ את כל הקושיות, וכפי שביארתי במאמרי בתחומין כרך כג, עיין שם.

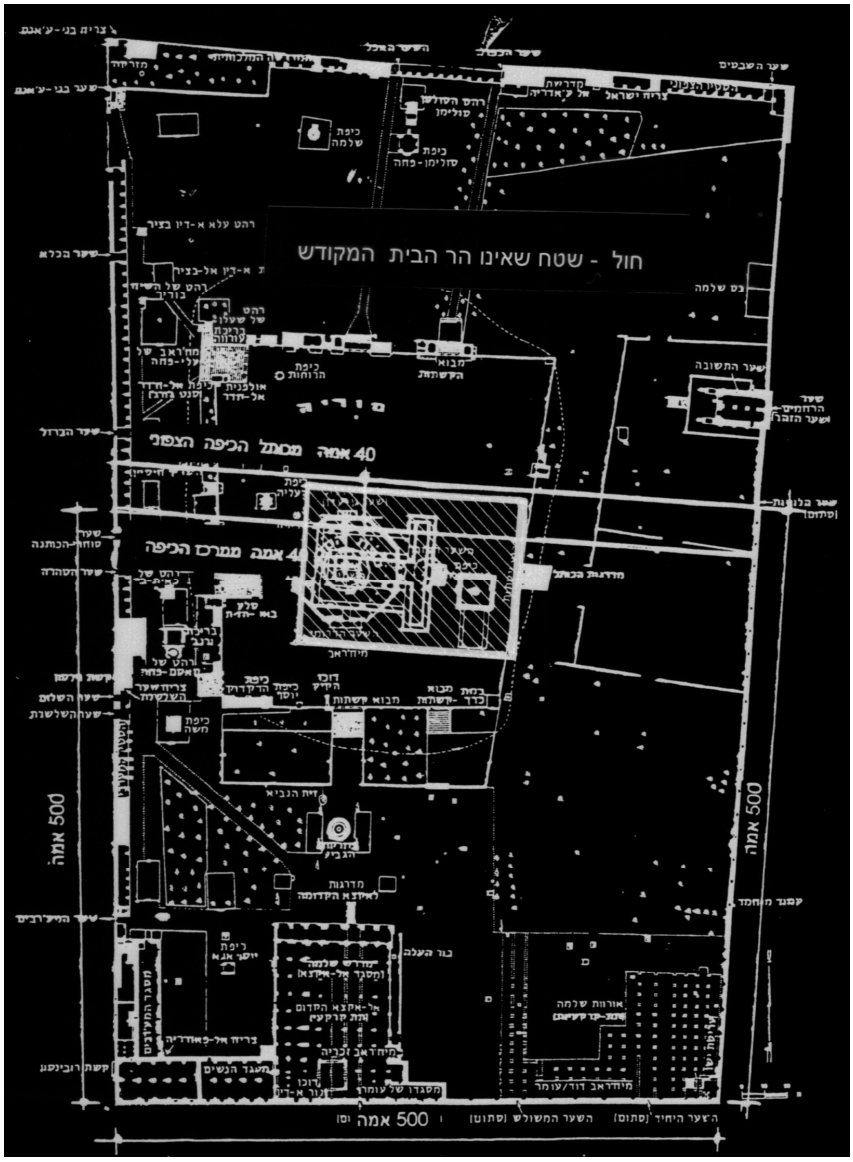

אם הכותל הדרומי הוא כותל הר הבית, הרי שהכותל הצפוני נמצא בסמוך לכיפת הסלע. המרחק בין כיפת הסלע המזוהה כמקום קודש־הקודשים לכותל הצפוני, קטן מהמרחק שבין הכותל המערבי לכיפת הסלע, בניגוד לדברי המשנה ופסיקת הרמב"ם.